

Asia: VN/6433/2019

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry käyttää mahdollisuutta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:ien muuttamisesta. Arvioimme asiaa erityisesti kohderyhmäämme kuuluvien kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien lasten ja heidän kansallisen lainsäädännön lisäksi esim. YK:n vammaissopimuksessa ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa turvattujen oikeuksiensa näkökulmasta. Nämä lapset ovat ymmärrykseen vaikuttavan vamman (johon voi liittyä myös liikunta- ja/tai aistivammaisuutta) vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa ja ikätovereitaan alttiimpia esimerkiksi seksuaaliselle hyväksikäytölle ja muulle kaltoinkohtelulle.

Tukiliitto katsoo, että ehdotetut muutokset ovat oikeansuuntaisia, mutta ne eivät nähdäksemme ole vielä riittäviä turvaamaan erityisesti heikoimmassa olevien lasten turvallisuutta.

Tukiliitto pitää tärkeänä, että vielä harkittaisiin säätää myös alle 3 kuukauden mittaisissa työsuhteissa työnantajalle pääsääntöinen velvollisuus (eikä vain oikeutta) selvittää työntekijän rikostausta, vaikka poikkeamismahdollisuus siitä voi olla tarpeen tietyissä kiiretilanteissa. Varsinkaan ymmärryksen vamman vuoksi erityisen haavoittuvien lasten osalta ei voida ajatella, että hyväksikäyttöä tapahtuisi vain pidemmissä työsuhteissa, vaan nämä lapset ovat alttiita sille myös tilanteissa, joissa ei ole pitkäaikaista suhdetta työntekijän ja lapsen välillä. Nämä lapset ja muita erityisen haavoittuvia lapsiryhmiä on myös varsin paljon erilaisten palveluiden piirissä ja siten aikuisten ammattilaisten toiminnan kohteina, joten heidät on syytä erityisen tarkasti huomioida kehitettäessä tätä kyseessä olevaa sääntelyä sekä toimeenpantaessa sitä.

Työntekijöiden rikostaustan selvittämistä koskevassa sääntelyssä on lyhytaikaisten työsuhteiden lisäksi myös muita merkittäviä aukkoja, jotka mahdollistavat erityisesti vammaisten ja

toimintarajoitteisten, ml. kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien, lasten hyväksikäyttöä ja kaltoinkohtelua. Tukiliitto toivoo, että näitä aukkokohtia selvitetään ja niihin puututaan täydentämällä nykyistä sääntelyä sekä toimeenpantaessa sitä (mm. tiedotuksen ja koulutuksen keinoin).

Tukiliitolle ja ymmärtääksemme myös useille muille vammaisjärjestöille on tullut tietoon tilanteita, joissa vammaista lasta tai nuorta on hyväksikäytetty tai muuten kohdeltu kaltoin julkisen vallan järjestämän kuljetuksen (käytännössä yleensä taksikyydin), kuten vammaispalvelulain tai kehitysvammalain mukaisen kuljetuksen, yhteydessä. Kuljetukset ovat lapsille aivan erityinen ”vaaran paikka”, kun lapsi on niissä yleensä yksin autossa suljetussa tilassa kuljettajan kanssa. Velvollisuutta selvittää rikostausta tulisikin laajentaa kuljetusalan ammattilaisiin, jotka ajavat julkisen vallan kustantamia kuljetuksia, joiden käyttäjissä on myös lapsia.

Myös lasten kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja itsenäisenä ammatinharjoittajana tarjoavien ammattilaisten osalta tulisi edellyttää rikostaustan selvittämistä. Tällaisena itsenäisinä ammatinharjoittajina toimii esim. lääkinnällisen kuntoutuksen ammattilaisia, jotka työskentelevät myös vammaisten lasten ja nuorten kanssa. Rikostaustan selvittämistä tulisi edellyttää nähdäksemme lisäksi lastensuojelulain mukaisilta lastensuojelun edunvalvojilta.

Erytisesti niiden lasten ja nuorten kohdalla, jotka eivät kommunikoi puheella, on iso riski, etteivät kaikki hyväksikäyttö-, pahoinpitely- ja muut vastaavat tapaukset tule koskaan edes ilmi, kun lapsi ei itse pysty niistä viestimään. Ja vaikka oireilua tapahtuneen johdosta olisikin, asiaa on kehitysvammaisen tai vastaavaa tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren ollessa uhrina usein silti erittäin vaikea selvittää. Tekijöiden silmissä tämä todennäköisesti tekee näistä lapsista ja nuorista erityisen houkuttelevia hyväksikäytön uhreja. Vammaisten lasten ja nuorten todennäköisyys joutua kaltoinkohdellusti onkin tutkitusti merkittävästi suurempi kuin vammattomilla ikätovereilla, mikä tulisi erityisesti huomioida tässä sääntelyssä, sen jatkokehittämisessä ja toimeenpanossa.

Katsomme lisäksi, että lasten oikeuksien turvaamiseksi rikostausta tulee voida selvittää myös työsuhteen kestäessä. Rikostaustaotteen tulisi myös olla maksuton ja saatavissa nopeasti. Näin edistettäisiin sitä, että lasten kanssa toimivien työntekijöiden rikostausta yhä useammassa tapauksessa selvitettäisiin ja siten ehkäistäisiin ennalta hyväksikäyttöä ja muuta kaltoinkohtelua.

Tampereella 16.11.2020

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Jutta Keski-Korhonen, vaikuttamistoiminnan päällikkö

Tanja Salisma, lakimies

Salisma Tanja
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry